

1960-1980 DÖNEMİNDE MECLİS GÜNDEMİNDE SİİRT İLİNİN SORUNLARI*

Yasin COŞKUN**

Özet

Bu çalışmada, 1960-1980 döneminde Siirt ili ile alakalı mecliste gündeme gelen görüşmeler üzerinden, Siirt'in sorunları incelenmiştir. Yapılan araştırmada ilk göze çarpan husus, bu tarihlerde Siirt'in birçok alanda çözüm bekleyen sorunlarının olduğudur. Ulaşımındaki yetersizlik, sağlık alanındaki sorunlar, bahsi geçen dönemde Siirt'teki yaşamı olumsuz etkilemiştir. Siirt'ten Şırnak ilçesine ulaşımın yaz aylarında bile ancak arazi araçlarıyla sağlanması mecliste dile getirilen ve çözümü aranan hususlardan birisi olmuştur. Sağlıkla ilgili olarak, doktor yetersizliği yüzünden Siirt ilinde meydana gelen çocuk ölümleri, acil çözüm bekleyen konular arasında yer almıştır. Ayrıca, 1970'lerden itibaren ülke genelinde hızlı turmanmaya başlayan siyasi kutuplaşma ortamı, Siirt ilini de etkilemiştir. Bu anlamda Siirt'te meydana gelen olaylar, meclis gündemine taşınmış ve bu olaylar karşısında hükümetin aldığı tedbirler sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siirt İli, Siirt Fıstığı, Siirt Milletvekilleri, Türk Hükümetleri

* Bu çalışma, 14-17 Eylül 2017 tarihlerinde Diyarbakır'da düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, tarihli@gmail.com

THE PROBLEMS OF SİİRT PROVINCE IN THE AGENDA OF THE NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY IN THE PERIOD OF 1960-1980

Abstract

In this study, the problems of Siirt province were examined according to the negotiations that took place in the Turkish parliament during the 1960-1980 periods. This research has shown that Siirt had problems in many areas in this period. The problems in transportation and healthcare systems negatively affected the life in Siirt. Even in the summer months, the access to Şirnak district from the Siirt city center could only be possible by off-road vehicles. Regarding the healthcare issue, the deaths of children in Siirt province due to the doctor shortage showed that an urgent solution to the healthcare system was needed. Moreover, the political polarization that started to climb rapidly throughout the country in the 1970s also affected Siirt. In this sense, the events that took place in Siirt were moved to the agenda of the parliament and the precautions taken by the government against these events were questioned.

Keywords: *Siirt Province, Siirt Pistachios, Deputies of Siirt, Turkish Governments*

GİRİŞ

Eski çağlardan beri önemli bir yerleşim merkezi olan Siirt (Tuncel, 2009: 173), Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile beraber müstakil bir vilayet olmuştur (Özgen-Karadoğan, 2009: 67). İl olduktan sonra sınırları birçok kez değişen Siirt'ten 1990 yılında Batman ve Şırnak ilçeleri ayrılarak ayrı birer il olmuşlardır (Demir, 2016: 27). Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren vilayet statüsünde olması nedeniyle Siirt, mecliste kendi milletvekilleriyle temsil edilme imkânı bulmuş ve Siirt ile ilgili sorunlar meclis gündemine taşınmıştır. Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin önemli bir zaman dilimi olan 1960-80 yılları arası, Siirt ilinin karşılaşmış olduğu sorunlar incelenmiştir. Bahsi geçen bu zaman periyodunda Türkiye, yoğun bir şekilde hem iç hem de dış meselelerle meşgul olmuştur. Bu dönemde Türkiye, ulaşımdan sağlığa kadar birçok alanda eksiklerini kapatmak için hızlı bir gayret içine girmiştir. Siirt ilinde de insanların yaşamını olumsuz etkileyen sorunların giderilmesi için çaba gösterilmiştir. Siirt ilinin sorunlarıyla ilgili olarak yalnızca 1966-1967 yılları arasında Siirt Valiliği'nden, hükümetin ilgili birimlerine gönderilen resmi yazıların sayısı 20'yi bulmuştur (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 115-730-2, 26.11.1968).

Bu çalışmada, meclis tutanaklarında yapılan araştırma sonucu ortaya çıkan bulgular ışığında Siirt ilinin sorunları dört ana bölümde ele alınmıştır. İlk olarak Siirt'in tarımsal sorunları incelenmiş ve bu sorunlar iki konu başlığı etrafında toplanmıştır. Bunlar; şehrin tüketime yönelik olan buğday sıkıntısı ve daha çok ekonomik temelli olarak Siirt fıstığının üretimi konularıdır. Çalışmanın ikinci bölümünde Siirt'in ulaşım, elektrik ve su ile ilgili sorunlarının şehrin üzerinde oluşturduğu etkinin değerlendirmesi yapılmıştır. Özellikle yol sorununun bu dönemde Siirt'in en önemli meselesi olduğu göze çarpan bir husus olmuştur. Üçüncü bölümde Siirt'in sağlık sorunları ele alınmıştır. Doktor yetersizliği nedeniyle Siirt'in yaşamış olduğu çaresizlik, Siirt milletvekilleriince yetkililere duyurulmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise kaçakçılık ve eşkıyalık faaliyetleri gibi Siirt'in güvenlik sorunlarına değinilmiştir. Ayrıca Türkiye'yi 1980 askeri darbesine sürükleyen ideolojik çatışmaların Siirt şehri üzerindeki etkileri de ele alınan konular arasında yer almıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasında, meclis tutanaklarında yapılan detaylı incelemelerin yanı sıra, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Siirt üzerine yazılmış kaynak eserlerden yararlanılmıştır. 1960-80 döneminde Siirt'in sorunlarını inceleyerek şehrin gelişimine ışık tutmayı amaçlayan bu çalışmanın, Siirt üzerine yapılan araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1. Siirt'in Tarım Alanındaki Sorunları

1960-80 döneminde Siirt ilinin sorunlarına bakıldığında, tarım alanında yaşanan sorunların önemli yer bir tuttuğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle 1927 yılında yapılan tarım sayımına göre, Siirt nüfusunun yarısının tarımla uğraştığının ortaya konması (*Yurt Ansiklopedisi*, 1983: 6696) bu durumu daha iyi açıklamaktadır. Siirt'in en önemli ekonomik faaliyetini tarım teşkil etmiştir (Aslan, 2017: 61). 1960-80 döneminde Siirt'in tarımsal sorunları; tüketime yönelik olanlar ile ekonomiye yönelik olanlar olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Tüketime yönelik olan sorunlara bakıldığında, Siirt'te yaşanan buğday sıkıntısı karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik açıdan ise Siirt fıstığının üretim kapasitesini artırma ve şehrin ekonomisine katkı sağlama çabaları ön planda yer almaktadır.

İlk olarak buğday konusu ele alındığında; Siirt'te yaşanan buğday sıkıntısının önemli sebebi kuraklık olmuştur. Özellikle 1961 yılındaki kuraklık, Doğu bölgesini etkileyen en önemli sorunların başında gelmiştir. Bu durum Ankara'da meclis gündemine de taşınmış, yetkililerin bu soruna nasıl bir çözüm getirecekleri sorulmuştur. Buğday yokluğunun yanı sıra, hayvan yemi temininde yaşanan sıkıntı da 1960'ların başında Siirt'te yaşamı iyice zorlaştırmıştır. Siirt'in yaşamış olduğu bu sıkıntılar karşısında hükümet harekete geçmiştir. Tarım Bakanlığı tarafından kuraklığın etkisi ve ilin ihtiyacı olan yem miktarı göz önüne alınarak hazırlanan yardımda, Siirt iline toplam da 15 ton yem bitkisi tohumu tahsis edilmiştir. Yine, Ziraat Bankası aracılığı ile Doğu bölgesindeki illere krediler açılmış ve ayrıca 5254 Sayılı Kanun'a göre tohum tahsisinde bulunulmuştur. Rakamlar incelendiğinde Siirt iline toplam da 295 bin liralık kredi açılmış, ayrıca 25 ton buğday tohumu tahsis edilmiştir (*Millet Meclisi Tutanak Dergisi (MMTD)*, 04.12.1961: 207-208).

Bu verilere bakıldığında 1961'deki kuraklıkta Siirt ilinin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Tarım Bakanlığınca gerekli incelemelerin yapıldığı ve Siirt'in kuraklıkla başa çıkması için devletin gerekli desteği sağlamaya çalıştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat Siirt'in buğday konusundaki sıkıntısı sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1961 yılında Siirt'e 25 ton buğday tohumu verilmesine rağmen, 1963 yılında Siirt'in bazı ilçelerinde ekmeklik buğday ununun temininde çekilen sıkıntı, ilin önde gelen sorunlarından birisi olmuştur. Bu konu mecliste gündeme getirilerek yetkililerin dikkatine sunulmuştur. Siirt ilinde 1963 yılında ekilen buğday cinsi, toprak ve iklim şartlarına uymaması nedeniyle bozulmuş ve ekmeklik vasfını kaybetmiştir. Bu nedenle zor durumda kalan halk, başka bölgelerden un getirtme yoluna gitmiş, nakliye masrafı nedeniyle de ekmek fiyatları artış göstermiştir (MMTD, 04.12.1963: 224-225). Tarım Bakanı Mehmet İzmen de yapmış

olduğu açıklamada Siirt'te ekilen buğdayın iklim şartlarına adapte olamadığı için dejenere olduğunu kabul etmiştir. Siirt'in içinde bulunduğu zor durumun üstesinden gelmek için ilk etapta Siirt'in ihtiyaç duyduğu 740 ton tohumun 500 tonu Ceylanpınar'dan, geriye kalan 240 tonu da Malatya Devlet Üretim Çiftliği'nden karşılanmıştır. Ayrıca o tarihlerde Diyarbakır'da kurulmakta olan Zirai Araştırma Enstitüsü'nde bölgenin iklim şartlarına ve toprak yapısına uygun en iyi tohum çeşitleri de araştırılmaya başlanmıştır (MMTD, 04.12.1963: 224-225). İleriki yıllarda devletin de desteğiyle Siirt'te tahıl ekiminde ve üretiminde düzenli bir artış sağlanmış, 1974 yılında, 116.900 hektarlık bir alan tahıl ekimine ayrılır duruma gelmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6697).

Buğday konusundan ayrı olarak, Siirt'te fıstık üretiminin artırılması meselesi de Siirt ilinin önemli sorunları arasında yer almıştır. Fıstık üretimi Siirt ilinin önemli gelir kaynaklarından birisi olmuştur. Aralık 1961 tarihinde Siirt Milletvekili Süreyya Öner, Siirt ilinde çok geniş miktarda bulunan ve $\frac{3}{4}$ 'ü devlet orman sahasına giren yabani fıstık ağaçları konusunu gündeme getirmiş ve bu ağaçların durumu ile ilgili Tarım Bakanlığı'ndan bilgi almak amacıyla bir soru önergesi vermiştir. Bu soru önergesinde dikkat çeken husus, Siirt'te devlet orman sahası olarak bilinen bölgelerdeki yabani fıstık ağacı miktarının diğer orman ağaçlarından bile fazla olduğudur. 1949 yılında il ziraat teşkilatı tarafından bu yabani fıstık ağaçlarını aşılama konusunda bazı girişimler olmuş (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 119-758-4, 15.03.1966), fakat bunların çok sınırlı olmasından dolayı istenen netice alınamamıştır. 1954 yılından itibaren yabani fıstık ağacı aşılama işine daha fazla ağırlık verilmeye başlanmış, ayrıca fıstık ağacı ekimi yaparak da fıstık üretiminin artması amaçlanmıştır (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 119-758-4, 15.03.1966). Fıstık üretimi Siirt için önemliydi. Tarım Bakanlığı'nın bölgede yaptırmış olduğu bilimsel tetkikler neticesinde Siirt'in fıstık ziraatı için çok uygun bir bölge olduğu ortaya çıkmıştı. Bundan dolayı fıstık üretimi ile ilgili atılacak adımların bölgenin ekonomik olarak büyümesine çok önemli katkı sağlayacağı düşünülmekteydi (MMTD, 17.01.1962: 21-23).

Siirt fıstığının Amerikan pazarı tarafından rağbet gören İran fıstığı düzeyinde olması, Siirt fıstığının ticari anlamda taşıdığı potansiyeli arttırmaktaydı. Bu potansiyeli ortaya çıkarmak için Siirt ilinde ne kadar aşılana uygun yabani fıstık ağacı olduğu ve bunların ne kadarının devlet ormanları içinde olduğu belirlenmesi önemliydi. Gaziantep Zirai Araştırma Enstitüsü 1959 yılında Siirt'teki yabani fıstık ağaçları ile ilgili bir takım tavsiye ve değerlendirmeleri içeren bir rapor hazırlamıştı. Siirt milletvekillerince Tarım Bakanlığı'nın bu rapordan faydalanmayı düşünüp düşünmediği konusunda da bilgi istenmişti. Ayrıca, yoksul olan bölgenin

kalkınmasında önemli bir rol oynayabilecek olan fıstık ile ilgili, Bakanlığın başka ne gibi tedbirleri olduğu sorulmuştu (MMTD, 17.01.1962: 21-23).

Tarım Bakanı Cavit Oral yapmış olduğu açıklamada Siirt ilindeki yabancı fıstık ağacının tam miktarının kesin olarak bilinmediğini belirtmişti. Diğer taraftan, Gaziantep Ziraat Araştırma Enstitüsü'nün hazırlamış olduğu rapor çerçevesinde Siirt'teki fıstık ağaçlarına aşılama işleminin yapılmasına devam edildiğinin altını çizmişti. Bu anlamda Siirt'te 1960 yılında 26. 177 ağaca 96. 346 adet aşı tatbik edilmişti. Bölgenin kalkınması için fıstıkçılığın önemini kabul eden Bakan Oral, bu konuda enstitünün neler yapılması gerektiği noktasında etütler yaptığını ve alınacak rapora göre devletin gerekli adımları atacağını ifade etmişti (MMTD, 17.01.1962: 21-23).

Tarım Bakanı'nın yabancı fıstık ağaçlarının sayısını tam olarak bilemedikleri cevabına karşılık Siirt milletvekillerince bu ağaçların sayısının 2 milyon civarı olduğu söylenmişti. Nitekim Siirt Valiliğince hazırlanan bir raporda da böyle bir rakam belirtilmekteydi (Siirt Ekspres, 27 Kasım 1959). Buna göre, bu ağaçların aşılama neticesinde bölgenin yıllık en az 120 milyon liralık bir gelire kavuşacağı hesaplanmaktaydı. Bölgenin çok fakir bir durum da olduğu ve bölgede meydana gelen kaçakçılık olaylarının en önemli sebebinin de yoksulluk olduğu göze alındığında Fıstık üretiminden elde edilecek gelirin önemi daha da artmaktaydı. Siirt milletvekillerince fıstık "Allah'ın bir lütfü" olarak tanımlanmış ve bölge halkını sefalet ve sıkıntıdan kurtarmak için fıstık üretiminin önemli olduğuna vurgu yapılmıştı. Üretimi arttırmak için yabancı ağaçların bulunduğu alanların devlet tarafından halka dağıtılması hususu da gündeme gelmişti. Ayrıca, bölgede milyonları bulan yabancı fıstık ağaçlarının aşılama işinin tek başına Tarım Bakanlığınca yapılması zordu. Bu işi gerçekleştirmek amacıyla Bakanlığın ıslah istasyonları kurarak, aşılama işinin nasıl yapılacağı konusunda halka önderlik etmesi Siirt milletvekillerince teklif edilmişti (MMTD, 17.01.1962: 21-23).

Tarım Bakanı Oral da fıstığın Siirt ili için önemini kabul etmekteydi. Ancak Bakanlığın kısıtlı olan kadrosuna karşılık Türkiye'nin dört bir yanından bu gibi taleplerin gelmesi Bakanlığın her bölgeye büyük bir hızla yetişmesinin önüne geçmekteydi. Yine de Bakan Oral, bölge için belirtilen fikirlerin dikkate alınacağı ve sorunların çözümü için Tarım Bakanlığının elinden geleni yapacağını ifade etmişti (MMTD, 17.01.1962: 21-23). Nitekim Siirt milletvekillerince bu konunun meclis gündemine taşınıp, hükümetin dikkatinin çekilmesi meyvesini vermişti. 1963 yılından itibaren yapılan aşılama ve yeni fıstık ağaçlarının dikimi, Siirt'te fıstık üretimini arttırmıştı (1967 Siirt İl Yıllığı, 1968: 45). Gaziantep Bölge Bağ ve Bahçe Araştırma Enstitüsünün de işbirliği sağlanarak (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0,

Yer No: 119-754-8, 11.02.1966) 1967 yılında her yıl yaklaşık 50 bin fıstık ağacı aşılarmaya başlanmıştı. Ayrıca yıllık 15 bin civarında fıstık ağacı dikimi yapılmıştı (Demir, 2016: 60; BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 115-730-2, 26.11.1968). Bunun neticesinde 1980'lerin başında aşılı ağaç sayısı 1 milyona ulaşmış, müteakip yıllarda da bu rakam artmaya devam etmişti (Kılıççıoğlu, 1992: 62).

2. Siirt'te Yol, Su ve Elektrik ile İlgili Sıkıntılar

1950'li yıllarda Demokrat Parti iktidarı ile birlikte Türkiye, adeta bir şantiye görüntüsüne bürünmüş ve birçok bölgede yol ve altyapı çalışmaları başlatılmıştı. Fakat Türkiye'nin, özellikle de Doğu bölgesinin, eksikliklerinin tamamlanması uzun soluklu bir çalışma gerektirmekteydi. Nitekim Siirt milletvekilleri de mecliste Siirt'in sahip olduğu sorunlara dikkat çekerek bu durumu ortaya koymuştu. 1960'ların başında Siirt'in 10 kazasının yarısına kış aylarında motorlu araçlarla ulaşım yapılamamaktaydı. Bu kazalardan Pervari ve şırnak'a yaz ayında bile sadece arazi aracıyla ulaşım sağlanmaktaydı. Kışın ise ulaşım neredeyse imkânsızdı (Obuz, 2017: 197). Bu iki kazanın yolunun yapımına biran önce başlanılması Siirt halkının öncelikli talepleri arasında yer almaktaydı. Yol yapımının yanı sıra, Siirt'e bağlı Tillo nahiyesi ve Halenze (Bağtepe) köyüne su getirilmesi meselesi de çözüm bekleyen konular arasındaydı (MMTD, 02.02.1962: 221-223). Siirt ile Tillo nahiyesi arasındaki yolun yapımı 1956 yılında tamamlandığından (Siirt Postası, 31 Mart 1956) Siirt-Merkez ile Tillo arasında ciddi bir ulaşım sorunu yoktu.

Siirt'ten Pervari'ye giden yolun ise Siirt'ten itibaren ancak 26 km'si stabilize bir yoldu. Bu yolun şırvan'ın ilerisindeki 6-7 km'lik kısmı tamamen bozuk bir hâldeydi. Bayındırlık Bakanlığı, Siirt'in sahip olduğu bu sorunların farkındaydı ve çözüm için çalışmalar yürütmekteydi. Bakan Emin Paksüt, bahsi geçen yolun il yolları programına alınmak suretiyle yapımının karayolları tarafından destekleneceğini, gerek makine gerekse personel yardımının sağlanacağını söylemişti. Üç yıl gibi bir sürede yolun yapılması planlanmaktaydı. Paksüt daha kısa sürede yapma imkânlarının Bayındırlık Bakanlığı tarafından araştırılacağının da altını çizmişti. Tillo nahiyesi ve onun civarında bir köy olan Halenze (Bağtepe)'ye su getirilmesi hususunda Devlet Su İşleri'nin yapmış olduğu çalışmaların ardından belirtilen bölgelere su getirilmesi noktasında iki yöntem ortaya çıkmıştı. İlk yöntem Botan Çayı'ndan Siirt'te pompa suretiyle suyu yükseltmek, oradan da Tillo'ya vermektir. Fakat bu yöntemin oldukça masraflı olması hasebiyle ikinci bir yol olan yeni su kaynağı bulma konusunda çalışmalar başlatılmıştı (MMTD, 02.02.1962: 221-223).

Siirt'teki yol problemi yalnızca Pervari ilçesine ulaşımı kapsamamaktaydı. Bu sorun Siirt'in genelini olumsuz etkilemekteydi. Özellikle yeterince asfaltlama yapılmaması büyük bir sorun teşkil etmekteydi. Türkiye'deki birçok yere asfaltın Siirt iline bağlı Batman kazasından gittiği göz önüne alındığında, Siirt yollarının asfaltlanmasındaki aksaklık tepkilere neden olmaktadır. Siirt'ten Kurtalan'a giden 31 km'lik yol kaplama asfalttı, bu da Siirt milletvekillerinin yoğun uğraşları sonucu gerçekleşmişti. Asfaltın Batman'dan gelmesi nedeniyle ilk etapta Siirt'in yollarının yapılması gerektiği mecliste Siirt milletvekillerinin dile getirdiği bir argüman olmuştu (MMTD, 02.02.1962: 223-224).

Siirt milletvekili Adil Yaşa'nın 1968 yılında Siirt'in yol sorununu daha iyi anlatabilmek için verdiği örnek dikkat çekicidir. Buna göre, yaz aylarında Siirt'ten 90 km uzaktaki ilçesi Pervari'ye ticari malın nakliyesi kilo başına 15 kuruşken, diğer mevsimlerde bu 50 kuruşa kadar çıkmaktaydı. Buna karşılık binlerce km uzakta olan İstanbul'a ise mevsimine ve arz talep oranına göre ticari malların kilo başına nakliyesi 14 kuruş ile 18 kuruş arasında bulunmaktaydı. Bu durum Siirt'in 1960'lardaki yol sorununun boyutunu gözler önüne sermekteydi. Hatta Yaşa'nın ifadesine göre bu yıllarda Pervari köylerinde hayatında motorlu taşıt görmemiş insanlar büyük bir çoğunluğu teşkil etmekteydi. Pervari ilçesi Belediye Başkanı, meclisteki Siirt milletvekillerine gönderdiği bir mektupta, her sene Siirt-Pervari yolunun yapılacağı yönünde müjdeler alıp sevinç gözyaşları döktüklerini, ama her sene hayal kırıklığına uğradıklarını belirterek, Siirt milletvekillerinden ilçenin bu durumunun meclise intikal ettirilmesini talep etmişti (MMTD, 31.01.1968: 75-76).

1970'lere gelindiğinde ulaşım sorunu Siirt'in hâlâ en önemli gündem maddelerinden birisi olmaya devam etmişti. Daha önce ele alınan ve üç yıl içinde bitmesi planlanan Siirt-Pervari yolunun yapımı bitirilememişti. 1968 yılında 122 km olarak yapılması planlanan ve 25 milyona mal olacağı tahmin edilen bu yol için 1972 yılına kadar ancak 10 milyon lira kadar bir harcama yapılmıştı. Siirt milletvekilleri bu durumu meclis gündemine taşıyarak, bu yolun tamamlanması için gerekli ödeneğin ayrılması konusu üzerinde durmuşlardı (MMTD, 12.07.1972: 551-552). Gösterilen bu çabalar sonucunda yol tam olarak tamamlanmamış olsa da, 1972 yılında Pervari'nin Siirt-Merkez ile karayolu bağlantısı sağlanabilmişti (Cumhuriyetin 50. Yılında Siirt 1973 İl Yıllığı, 1973: 59).

Yalnızca Siirt-Pervari yolu değil, Siirt-Şırnak arası yolun durumu da Siirt ilinin önemli sorunları arasında yer almıştı. Yol olmadığından dolayı yaklaşık 100 km olan bu yolun, Mardin sınırı içindeki yollar kullanılmak suretiyle ulaşım mesafesinin 400 km'ye çıkması başlıca problemdi. Aslında 1964 yılında 30 milyon harcanması planlanarak yapılmasına karar verilen Siirt-Şırnak yolunda,

1972 yılına gelindiğinde ancak 8 milyon harcanabilmiş ve yol hâlâ bitirilememişti (MMTD, 12.07.1972: 551-552). 1968 yılında Siirt-Eruh arası yolun işler duruma getirilmesine (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 115-730-2, 26.11.1968) rağmen, Eruh-Şırnak yolu tamamlanamamıştı. 1972 yılında Siirt milletvekili Nebil Oktay'ın Siirt'ten Şırnak'a giderken takip edilen güzergâh ile ilgili mecliste verdiği bilgi yolunun boyutunu gözler önüne sermekteydi. Buna göre, Nebil'in kendi ifadesiyle Siirt'ten, ilçesi Şırnak'a gitmek için: "evvela Kurtalan ilçemize gidiyoruz, Beşiri ilçemize gidiyoruz, Batman'a gidiyoruz, oradan Mardin vilayetine atlıyoruz. Mardin'den Gercüş ilçesine geçiyoruz, Midyat ilçesinden geçiyoruz, Cizre'den geçiyoruz, Irak hududundan geçiyoruz -neredeyse Irak'tan vize alacağız- ondan sonra kendi ilçemize (Şırnak'a) gidiyoruz" (MMTD, 12.04.1972: 662-663). Yolun bu kadar uzun olması bir bakıma bölgedeki asayişsizlik sorunlarının nedenlerinden de birisiydi. Siirt milletvekilleri de mecliste yapmış olduğu açıklamalarda bu hususun altını çizmişlerdi. Özellikle Siirt'te 1972 yılına kadar meydana gelmiş olan asayişsizlik olaylarının yüzde 80'inin Şırnak ilçesinde vukua gelmesi bu argümanı destekler nitelikte olmuştu (MMTD, 12.04.1972: 662-663). Siirt ile Şırnak'ı birbirine bağlayan direkt bir yolun olmaması, Şırnak'ta kaçaklığın yüksek olmasının ana sebebiydi. Bu nedenle bu sorunun bir an önce çözülmesi önemli bir konuydu. Ancak Siirt-Şırnak arasındaki arazinin zor koşulları, 1960-80 döneminde bu güzergâh üzerinde hızlı bir şekilde ulaşımın sağlanmasına engel teşkil etmişti.

Yol sıkıntısının yanı sıra elektrik konusu da Siirt'in önemli problemleri arasında yer almaktaydı. Cumhuriyet'in ilanı kadar elektriğin olmadığı bu şehir, ilk olarak 1928 yılında yaklaşık 15kw elektrik üreten dizel bir motor sayesinde elektrikle tanışmıştı (Obuz, 2017: 197). 1960-80 döneminde şehir ve kasabalar yetersiz jeneratörlerle aydınlatılmaya çalışılmaktaydı. Köyler ise tamamen elektrikten mahrum bir vaziyetteydi (MMTD, 12.07.1972: 552). Siirt belediyesi 1965 yılında elektrik kullanımını yaygınlaştırmak üzere bir proje hazırlamıştı. 976.695 liraya mal olması planlanan bu proje Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca da onaylanmıştı (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 119-754-8, 11.02.1966). Bu durum Siirt merkezde bir rahatlamaya neden olsa da şehrin elektrik sorunu tam olarak çözümlenememişti. Özellikle, 1972 yılında ortaya çıkan bir durum Siirt şehir merkezini uzun bir süre elektriksiz bırakmıştı. 30 Nisan tarihinde, Botan Çayı üzerinde bulunan ve Siirt'in su ve elektrik ihtiyacını karşılayan Botan Hidroelektrik Santrali'nde, fazla yağış ve karların erimesi sonucu oluşan sel nedeniyle bir arıza meydana gelmiş, şehir susuz ve elektriksiz kalmıştı. 1957 yılında kurulan, tam olarak yeterli olmasa da şehrin su ve elektriğini temin eden bu santralin

(Demir, 2016: 36), özellikle yaz ayı arifesinde bozulması Siirt için tam bir felaket olmuştur. Bir ay boyunca tamir edilemeyen santral nedeniyle Siirt halkı büyük bir sıkıntı içinde kalmıştı. Siirt milletvekili Zeki Çeliker, Siirt şehrinin içinde bulunduğu durumu tarif ederken karanlık içinde bir “Kerbela” şehri tabirini kullanmıştı. Suyu da olmayan şehir halkı, içme suyu ihtiyacını şehrin 10-15 km uzağındaki sağlık açısından pek de uygun olamayan Kezer Çayı’ndan temin etmeye çalışmıştı. Ayrıca Siirt’te var olan küçük sanayi kolları da elektriksizlik yüzünden çalışamaz duruma gelmiş, bu durum zaten düşük seviyede olan Siirt’in ekonomik hayatını daha da kötü hâle getirmişti. Meydana gelen bu elektrik kesintisine valilik ve belediye tarafından bir çözüm getirilememesi üzerine Siirt milletvekilleri bu durumun düzeltilmesi için hükümetten yardım talep etmişlerdi (*MMTD*, 31.05.1972: 859).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Nuri Kodamanoğlu bu sorunla ilgili yapmış olduğu açıklamada, Botan Çayı’nın taşması sonucu sürüklenen moloz ve kütüklerin santral tribünlerine zarar vermesi sonucu bir arızanın meydana geldiğini ve hükümet olarak bu konuyla ilgilendiklerini söylemişti. Siirt ilinin kaderine terk edilmediğini, üvey evlat muamelesi görmediğini söyleyen Kodamanoğlu, gerekli olan tüm tedbirlerin alınacağını belirtmişti (*MMTD*, 31.05.1972: 860). Bakan’ın vermiş olduğu güvenceye rağmen sorunun hızlıca çözülmesi mümkün olmamıştı. 21 Haziran tarihinde 51. gününe ulaşan, 32 bin nüfuslu (Alkan, 2017: 60) Siirt şehrinin susuz ve elektriksiz olan bu durumu, Siirt milletvekilleri tekrar meclis gündemine taşınmıştı. Gölgede bile hava sıcaklığının 40 dereceyi bulduğu şehirdeki durum gittikçe kötüye gitmişti. Bu nedenle tüm imkânları seferber ederek bu soruna bir çözüm getirilmesi hükümetten istenmişti (*MMTD*, 21.06.1972: 570). Sonuç olarak, her ne kadar şehre büyük sıkıntılar yaşatsa da bu arızadan dolayı oluşan elektrik kesintisi geçici bir durum olmuştu. 1970’lerin sonuna gelindiğinde Siirt-Merkez’de elektrik ile ilgili bir problem kalmamıştı. Ancak Siirt’in köylerinde elektrik olmaması asıl problemi oluşturmaya devam etmişti. 1960’lardan itibaren Siirt’te köylerin elektriğe kavuşturulması konusu gündeme gelse de (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 120-766-3, 1968) bu soruna kalıcı bir çözüm bulunamamıştı. Nitekim 1980 yılına gelindiğinde bile köylerin sadece yüzde 7,8’lik bir kısmı elektrikten faydalanır bir duruma getirilebilmişti (*Yurt Ansiklopedisi*, 1983: 6717).

3. Siirt’in Sağlık Sorunları

1960’larda Siirt ilinin en önemli sorunlarından birisi de sağlık meselesiydi. İldeki sağlık koşulları kötü durumdaydı (Babaoğlu, 2018: 41). Tek Parti dön-

minde Doğu bölgesindeki hastanelerin inşası ve onarımı için harcamalara öncelik verilmişse de bunlar yüzeysel kalmıştı (Türkmen, 2010: 153). Bölgede doktor ve ilaç yetersizliğinden dolayı ölüm vakaları yaşanmaktaydı. Özellikle Nisan 1968 tarihinde Siirt'in Pervari ilçesinde 21 çocuğun kızamık ve boğmaca nedeniyle ölmesi, Siirt'in sağlık hizmeti noktasındaki sorunlarının aciliyetini gözler önüne sermekteydi. Yetersiz doktor, yardımcı personel ve ilaç azlığının yanı sıra, ulaşım sorunu da bu ölümlerin nedenleri arasında yer almaktaydı. O yıllarda, daha önce de değinildiği gibi, Siirt il merkezi ile Pervari ilçe merkezine ulaşım ancak belirli zamanlarda ve de arazi araçlarıyla yapılabilmekteydi. Köylerden, ilçe merkezlerine senenin hiçbir mevsiminde motorlu ulaşım sağlanamamaktaydı. Bu nedenle salgın veya acil bir sağlık vakası karşısında, müdahalede bulunmak mümkün olamamış, bu da ölümleri beraberinde getirmişti. Özellikle Pervari'de yaşamını yitiren 21 çocuğun ölümlerinin, o yıl 46.'sı yapılan 23 Nisan Çocuk Bayramı kutlamalarına denk gelmesi de mecliste gündeme getirilmiş ve hükümetten Siirt ilinin sağlık problemleri üzerinde daha fazla hassasiyetle durması noktasında talepte bulunulmuştu (MMTD, 26.04.1966: 38-39). Sağlık konusu 1970'lerde de Siirt için en önemli sorunların başında gelmeye devam etmişti. Devletin hayli masraf yaparak 1968 yılında halkın hizmetine açmış olduğu devlet hastanesinin (Cumhuriyetin 50. Yılında Siirt 1973 İl Yıllığı, 1973: 141) başhekimini bulunmamaktaydı. Devlet hastanesinde bir çocuk, bir de diş doktorundan başka sağlık personelinin olmamasından dolayı kadınlar doğum için Diyarbakır'a gitmek zorunda kalmış ve bu yolculuk esnasında hayatını kaybedenler de olmuştu. Bu duruma dikkat çeken Siirt milletvekilleri, sağlık personeli ihtiyacı noktasında hükümetten acil çözüm talep etmişlerdi (MMTD, 12.07.1972: 552).

Siirt'in sağlık sorunları 1975 yılına geldiğinde hâlâ çözülememişti. Ocak 1975 tarihinde Pervari ilçesinde 17 çocuğun kızamık hastalığından dolayı ölmesi, ulusal basının bile gündeminde yer almıştı (Hürriyet, 4 Ocak 1975). Bu durum Cumhuriyet Senatosu Siirt Üyesi Süreyya Öner tarafından Cumhuriyet Senatosu'nda gündeme getirilmişti. Buna göre, 11 ilçesi olan ve 400 bin kişinin yaşadığı Siirt ilinde 1975 yılı itibarıyla sadece 7 pratisyen hekim bulunmaktaydı. Daha önceden Siirt Valiliğince devlet hastanesindeki doktor yetersizliğini kapatmak için "göz, göğüs, kulak-burun, ortopedi, dâhiliye ve hariciye uzmanlarının" tayin edilmesi hükümetten talep edilmiş (BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 120-766-3, 1968), ancak istenilen sonuç elde edilememişti. Pervari Belediye Başkanlığından, Öner'e gönderilen telgraftan anlaşıldığı üzere de 20 bin nüfuslu Pervari ilçesinde ise hiçbir görevli doktor bulunmamaktaydı ve birçok hasta kaderine terk edilmiş vaziyetteydi (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (CSTD), 07.01.1975:

403-405). Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Kemal Demir yapmış olduğu açıklamada daha karamsar tablo çizmiş, Siirt ilinde toplamda sadece 3 pratisyen doktor bulunduğunu söylemişti. Doktorların bu bölgede çalışmak istememesinden dolayı ülke genelinde orantılı bir dağılım yapılamadığından yakınan Bakan, zorunlu hizmeti olup bölgeye gönderilen pratisyen hekimlerin de bölgedeki doktor açığını kapatmaya yetmediğini, bu konuda çalışmaların yapılmakta olduğunu söylemişti (CSTD, 17, 07.01.1975: 404-405). Her ne kadar müteakip yıllarda Siirt'te sağlık hizmeti veren binaların fiziki koşullarında iyileştirmeler meydana gelmiş olsa da özellikle uzman doktor sıkıntısı 1960-80 döneminde Siirt'in sağlık alanında en önemli sorunu olarak kalmaya devam etmişti. Bu durum da hastaların başka illere sevk edilmesinin başlıca nedeni olmuştu.

4. Siirt'te Güvenlik Sorunları

1960-80 döneminde Güney Doğu Anadolu bölgesinin başlıca sorunlarından birisi de kaçakçılıkla ilgili olmuştu. Bu durum doğal olarak Siirt ilini de etkilemişti. Bölgenin içinde bulunduğu iktisadi koşulların yanı sıra, eğitim öğretim yönünden de kötü bir durumda olması asayişsizlik durumunu ortaya çıkarmaktaydı. Hükümet bölgedeki asayişsizliği önlemek amacıyla bazı tedbirler almıştı. İlk olarak kalkınma planında bölgenin iktisadi ve kültürel gelişimine öncelik verilmişti. Ayrıca, bölgede faaliyet gösteren çetelerle mücadele edilmesi amacıyla bir komando birliği de bölgeye gönderilmişti. Gönderilen bu komando birliği daha faaliyetlerine başlamadan bölgede olumlu bir havanın oluşmasına neden olmuş ve dağlarda gezen birçok eşkiya teslim olma mecburiyetinde kalmıştı (MMTD, 21.04.1967: 329-330).

Bölgedeki asayişsizlik sorunlarının çözümü için askeri önlemlerin yanında başka seçenekler de masaya yatırılmıştı. Özellikle bölgede yaygın olan kaçakçılığın en önemli nedeni olan işsizliğin çözümü için, hükümet İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Siirt'te 400 bin tonluk bir çimento fabrikası kurulmasını planlanmıştı (MMTD, 21.04.1967: 329-330). Siirt Valiliği de başbakanlığa müracaat ederek şehirde tuğla ve kiremit fabrikalarının açılması talebinde bulunmuştu. Ancak bu taleplere beklenen yatırım gelmedi (Demir, 2016: 69). Mecliste yapılan konuşmalarda, 1970'lerin başında Siirt'teki yaşam ile ilgili çizilen tabloda; genel olarak nüfusun fazla, iş imkânının kısıtlı olduğu ve nüfusun çoğunu fakirlerin teşkil ettiği vurgulanmıştı. Çoğu işsiz olan halkın büyük çoğunluğu kahvelerde vakit geçirmekteydi. Başbakan Ferit Melen'in "Doğu'da geri kalmış her ilin bir fabrikaya kavuşturulacağı" sözü hatırlatılarak Siirt'te bir an önce halka iş imkânı sunacak fabrikaların yapılması gerektiği Siirt milletvekillerince ifade edilmişti

(*MMTD*, 12.07.1972: 552). Aslında bu talep eskiden beri Siirtliler tarafından dilendirilen bir durum olmuştu (*Siirt Gazetesi*, 6 Mart 1949).

İşsizliğin yoğun olduğu Siirt'te meydana gelen asayişsizlik olayları 1960-80 döneminde ilin en önemli sorunları arasında olmaya devam etmişti. Aslında, Siirt ilindeki asayiş durumu ile alakalı olarak Siirt milletvekili Mehmet Nebil Oktay'ın anlattıkları o tarihlerde Siirt ilinin güvenlik durumu hakkında ilginç bilgiler sunmaktaydı. Buna göre, bölgede can ve mal güvenliğinden bahsetmek çok güçtü. Dağları ve köyleri parsellemiş olan Eşkîya bölgede vatandaşlardan haraç almakta, adam öldürmekte ve ihtilâflarda hakemlik yapmaktaydı. Eskiden köylerde, dağlarda olan çarpışmalar artık şehir merkezine inmiş ve eşkiya taraftarları kozlarını Siirt il merkezinde paylaşır hâle gelmişti (*MMTD*, 25.03.1970: 697).

Siirt milletvekili Oktay'ın dile getirdiği belki de en çarpıcı iddia, Siirt'te eşkiyanın siyasete bile el attığı konusuydu. Yapılan açıklamada 1969 seçimlerinde ülkenin önde gelen partilerinin bile eşkiyayı kullandığı söylenmişti. Oktay, gazetelere bile aksetmiş bu olay için gerekirse isim bile vererek iddiasını ispatlayabileceğini savunmuştu. Daha sonra bu konuya açıklık getiren Oktay, parti genel merkezlerinin bu gelişmelerden haberi olmamasının normal olduğunu ama konu oy olunca mahalli teşkilatın kanun dışı adamları kullandığını ileri sürmüş ve parti genel merkezlerini bu konuda uyarılmıştı (*MMTD*, 25.03.1970: 696-698).

Hükümet, Siirt'te meydana gelen asayişsizlik olaylarını yakından takip etmekteydi. İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu yapmış olduğu açıklamada Siirt'teki asayişsizlik olaylarını önlemek amacıyla güvenlik personelinin artırıldığını ve bu personele motorlu araç takviyesinin yapıldığını belirtmişti. Her ne kadar hükümetin aldığı bu tedbirlerle asayişsizlik sorununa kısmen bir rahatlama getirilmiş olsa da bunlar yetersiz kalmaktaydı. Siirt komando taburunun 60 tane motosikleti olmasına rağmen, yolu olmayan bu şehirde motorlu araçlarla eşkiya takibi yapmak neredeyse imkânsızdı. Bu nedenle asayiş olaylarının temel sebeplerinden birisi olan eğitimsizlik konusuna hükümetin gerekli özeni gösterip bu yöndeki açığı kapatmak için faaliyetlerine hız vermesi gerektiği Siirt milletvekillerince gündeme getirilmişti (*MMTD*, 25.03.1970: 696-698). Gerçekten de Siirt'te eğitim yönünden büyük yetersizlikler vardı. 1980'lerde bile okuma-yazma oranı Türkiye ortalamasının altında olan bu şehirde, okullaşma oranı da istenilen seviyede olmaktan uzaktı (Demir, 2016: 93).

Siirt'te asayiş ile ilgili sorunlardan birisi de 1970 yılında oynanan bir futbol maçı esnasında 2 kişinin öldüğü, 30 kişinin yaralandığı olaydan sonra meydana gelmiş ve bu olay akabinde şehirde tansiyon yükselmişti. Olayın gelişimine ba-

kıldığı zaman; Siirt Gençlik Kulübü ile Adana Milli Mensucat Kulübü takımları arasında Siirt'te oynanan futbol maçında, ev sahibi takımın maçı kaybetmesinden sonra Siirtli bir takım taraftar sahaya taş atmak suretiyle protestoda bulunmuştu. Güven Partisi Siirt milletvekili Nebil Oktay'ın iddiasına göre, bunun üzerine Vali komandalara ateş emri vermiş, bunun ardından ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan bu hadise meydana gelmişti. Bu olayda Vali'yi, halk ile askeri karşı karşıya getirmekle suçlayan Oktay, Siirt Valisi görevinin başında kaldıkça olayların devam edeceğini savunmuş ve Vali'nin görevden alınmasını talep etmişti. Hükümet tarafından bu olay ile ilgili tahkikat başlatılmıştı (MMTD, 04.05.1970: 562-563). Ancak bu maç sonrası şehirde olaylar tırmanmaya devam etmiş ve bu durum ulusal basının gündemine de yansımıştı. Gazetelerde çıkan Siirt Valisinin, Garnizon Komutanın evine sığındığına dair haber daha sonra yalanlanmış olsa da (Milliyet, 13.05.1970), şehirdeki atmosfer hakkında bilgi vermesi açısından önemliydi. Daha sonra 1970 yılı içinde Siirt'te vali değişikliği meydana gelmiş ve bu hadise ile ilgili olaylar durulmuştu.

Siirt'te meydana gelen asayişsizlik olayları, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren artış göstermiş ve bu olayların ideolojik yönü ağır basmaya başlamıştı. Bu durumun ortaya çıkmasında hiç şüphesiz o zamanlarda Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi atmosferin etkisi vardı. 1975 yılında sağ partilerin bir araya gelmesi ile Milliyetçi Cephe adında bir koalisyon hükümeti kurulmuştu. CHP'nin ana muhalefet pozisyonunda kaldığı bu yeni dönemde, ülke gündemine güne iki kutuplu bir siyasi ortam içine sürüklenmekteydi. Bu durum da 12 Eylül 1980 Darbesi'ne yol açacak nedenlerden birisi olan sokak olaylarının hızlanmasına sebebiyet vermişti. Siirt de ülkenin içinde bulunmuş olduğu bu ortamdan etkilenmişti. İlk olaylar 1966 yılında açılan (1967 Siirt İl Yıllığı, 1968: 68; BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 119-758-4, 15.03.1966) Siirt Kız Öğretmen Okulu'nda cereyan etmişti. 1976 yılında Cumhuriyet Senatosu'nda konuşan Süreyya Öner, Siirt'te, yeni atanan Vali'nin de destek vermesi ile Kız Öğretmen Okulu'nda milliyetçilik temelli bazı ayrışmalara yol açacak gelişmelerin yaşanmaya başladığı iddiasını gündeme getirmişti. Daha sonra Vali, Başbakanlık tarafından merkeze alınmıştı. Öner'in üzerinde durduğu husus, Siirt şehrinin nispeten küçük bir yerleşim olması nedeniyle, şehir halkı genel olarak birbirinin yakını ve akrabasıydı. Bu nedenle şehirde çıkabilecek herhangi bir olay aileleri karşı karşıya getirmesi bakımından üzücü neticeler verebilirdi. Bu sebeple Öner, Milli Eğitim Bakanı'nın bu konuda dikkatini çekmeye çalışmıştı (CSTD, 06.04.1976: 337).

Türkiye'nin hızlı bir şekilde askeri darbe ortamına sürüklendiği bu dönemde, Haziran 1978 tarihinde Siirt'te meydana gelmiş olayların da meclis çatısı altında yansımaları olmuştu. İlk olarak karşıt siyasi görüşlüler arasında Siirt Eğitim Enstitüsü'nde başlayan olaylar, daha sonra şehir içinde devam etmişti. 1978 yılında ülkede meydana gelen hükümet değişikliği ile beraber görev başında bulunan Milliyetçi Cephe hükümetinin yerine CHP iktidarı kurulmuştu. Cumhuriyet Senatosu üyesi Süreyya Öner, yapmış olduğu değerlendirmede Siirt Eğitim Enstitüsü'ne karşı bazı gruplarca saldırılarda bulunulduğundan bahsetmiş, Milliyetçi Cephe hükümetini oluşturan partilerden bir kaçının Siirt İl Başkanlıklarınca halkı kışkırtan bir bildirinin yayımlandığını ifade etmişti. Daha önce de değinildiği gibi Öner, Siirt gibi küçük bir yerleşim yerinde bu gibi olayların insanları karşı karşıya getireceğini vurgulamış ve bu gibi tehlikeli durumların önlenmesini istemişti (CSTD, 22.06.1978: 98-99). Sonuç itibariyle kaçakçılık, eşkıyanın faaliyetleri ve bunlara ilaveten ideolojik temelli çatışmalar 1960-80 döneminde Siirt ilinin karşılaştığı güvenlik sorunlarının en önemli nedenleri arasında yer almıştı.

Sonuç

1960-80 döneminde Siirt'in ulaşım, sağlık, tarım, güvenlik alanlarında çözüm bekleyen birçok sorunu olmuştur. Özellikle Siirt'in ilçelerine ulaşım noktasında yaşanan sıkıntı bu sorunlar içinde önemli bir yer tutmuştur. Bu sorunun çözümlüne yönelik olarak yol yapımı için ödenek sağlanmıştır. Burada dikkat çeken husus, Siirt milletvekilleriince mecliste Siirt ile ilgili konular sürekli takip edilerek hükümetçe verilen sözlerin mümkün olan en kısa sürede tamamlanması için gösterilen çaba olmuştur. Ancak ulaşım konusunda ödenek ayrılmasına rağmen istenilen çabukluk ve sürede yolların yapımı mümkün olmamıştır. Tarım konusunda ise şehrin ekonomisine de katkı yapacağı düşünülen fıstık üretiminin arttırılması meselesi bu dönemde üzerinde durulan bir husus olmuştur. Siirt milletvekillerinin de yoğun çabalarıyla Tarım Bakanlığı Siirt'te fıstık üretiminin artması için gereken desteği sağlamıştır. Bu açıdan bahsi geçen dönemde mecliste yapılan çalışmalarla hükümetlerin dikkatinin çekilmesinin Siirt ilinin günümüzde birçok sorununun çözümlenmiş olmasında büyük bir katkısı olduğu söylenebilir.

Bu dönemde sağlık konusu da Siirt ilinin önde gelen sorunları arasında yer almıştır. Devletin sağlık hizmetleri için bina ve altyapı konusunda gereken desteği sağlamasına rağmen, ilaç ve sağlık personeli noktasında bir türlü istenilen ölçüde Siirt'teki eksikliğin giderilmesi mümkün olmamıştır. 1960-80 döneminde asayiş sorunları da Siirt'in önde gelen meseleleri arasında olmuştur. Bölgede yeterli ulaşım ağının olmaması kaçakçılık ve eşkıyalık faaliyetlerinin artmasında önem-

li bir rol oynamıştır. Özellikle eşkıyalık faaliyetlerinin ulaştığı boyut nedeniyle Siirt milletvekilleri bu konuyu meclis gündemine getirerek hükümetten yardım talebinde bulunmuştur. Eğitim kurumları üzerinden ortaya çıkması muhtemel bir ideolojik bir çatışmanın şehirde oluşturacağı tehlike de Siirt'te gergin bir ortamın oluşmasının nedenleri arasında yer almıştır. Bu konu hakkında hükümet uyarılmış ve bölgedeki yöneticilerin daha hassas bir tutum almaları noktasında talepte bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 119-754-8.
- BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 119-758-4.
- BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 120-766-3.
- BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 115-730-2.

Resmi Yayınlar:

- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Toplantı Yılı: 14, Cilt: 18, Birleşim: 17, 07.01.1975.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, T: 15, C: 27, B: 52, 06.04.1976.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, T: 17, C: 38, B: 68, 22.06.1978.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem: 1, Cilt: 1, Birleşim: 17, 04.12.1961.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 1, C: 2, B: 34, 17.01.1962.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 1, C: 2, B: 41, 02.02.1962.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 1, C: 23, B: 10, 04.12.1963.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 2, C: 6, B: 85, 26.04.1966
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 2, C: 16, B: 90, 21.04.1967.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 2, C: 24, B: 34, 31.01.1968.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 3, C: 3, B: 60, 25.03.1970.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 3, C: 4, B: 76, 04.05.1970.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 3, C: 23, B: 70, 12.04.1972.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 3, C: 24, B: 95, 31.05.1972.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 3, C: 25, B: 110, 21.06.1972.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D: 3, C: 26, B: 125, 12.07.1972.

Kitap, Makale ve Gazeteler:

1967 Siirt İl Yıllığı. Ankara, 1968.

Alkan, A. (2017). Siirt İlinin Nüfus Gelişimi, Yapısı ve Dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Yıl: 22, Sayı: 37, Ocak, ss. 53-82.

Aslan, B. (2017). Tek Parti Döneminde Siirt (1923-1950). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Siirt: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Babaoğlu, R. (2018). Bir İngiliz Diplomatın Gözlemleriyle Türkiye'nin Doğu Vilayetlerinin 1956 Yılındaki Genel Durumu. *History Studies*, Cilt: 10, Sayı: 1, Şubat, ss. 33-46.

Cumhuriyetin 50. Yılında Siirt 1973 İl Yıllığı. Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1973.

Demir, Ş. (2016). *Cumhuriyet Döneminde Siirt*. İstanbul: Düzey Yayınevi.

Hürriyet.

Kılıççioğlu, C. (1992). *Her Yönüyle Siirt*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Milliyet.

Obuz, Ö. (2017). *Siirt'in Cumhuriyet Serüveni (1923-1950): Gelenek, Modernite, Milli Kimlik*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.

Özgen, N.-Karadoğan, S. (2009). Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 2, ss. 61-81.

Siirt Ekspres.

Siirt Gazetesi.

Siirt Postası.

Tuncel, M. (2009). Siirt. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt: 37, ss. 173-175.

Türkmen, İ. (2010). Doğu Anadolu'ya Bayındırlık Hizmetleri Kapsamında Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımlar (1920-1938). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 45, Bahar, ss. 117-156.

Yurt Ansiklopedisi. c. IX, İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1983.